

UOT 82-91

GÖYÇƏ AŞIQ POEZİYASINDA ARXAİK JANRLARIN İNİKASI. QARĞIŞLAR

İSGƏNDƏROV BALAKIŞI ATAKIŞI oğlu

Sumqayıt Dövlət Universiteti, kiçik elmi işçi

e-mail: babaxanlı64@mail.ru

Açar sözlər: Göyçə, folklor, alqış, qarğışlar, arxaik.

Məqalədə tədqiqat obyektini kimi elmi araşdırmaya cəlb olunan qarğışlar Azərbaycan xalqının tarixi- mifoloji düşüncəsinin və mənəvi mədəniyyətinin tərkib hissəsi kimi çox qiymətli. Bu tədqiqat işində Göyçə aşiq poeziyasında ayrı-ayrı ustad aşıqların yaradıcılığında işlənmiş qarğışların yeni poetik üslubi keyfiyyətləri üzə çıxarmışdır.

Göyçə aşiq şeirində yetərincə istifadə olunan və bu zəngin poeziya örnəklərinə yeni poetik üslubi keyfiyyətlər gətirmiş arxaik janrların tədqiqi maraq doğurur.

İfadə olunmuş sözün magik gücünə inam ibtidai insanların mifik təsəvvürləri ilə bağlıdır. İbtidai insanların ilkin təsəvvürləri ruhlarla bağlı olduğu üçün onların mifik düşüncəsində ruhlar “xeyirxah” və “bəd xah” olaraq iki yerə ayrılır. Alqış və qarğışların yaranmasını ruhlarla əlaqələndirən tədqiqatçı Bəhlul Abdulla yazır: “Güman ki, “alqış” ifadəsindəki “al” qarğışdakı “qara” da elə ruh adlarıdır və birincisi xeyirxah, ikincisi bəd əməllər hamisidir” [4,74] Əsətlərdə söyləndiyi kimi ruhlar qədim insanların həyatında çox mühüm rol oynamışdır. Qədim zamanlarda insanlar bu fikirdə olublar ki, onları istər alqışı, istərsə də qarğışı söyləməyə məcbur edən məhz ruhlar özüdür. Beləliklə, ”Təsəvvürlərdə xeyir və şər qütblər yarandıqdan sonra insan xeyri bəyənmiş, onu alqışlamış, şəri isə pisləmişdir.”[6,318] Qarğışlar əski çağların mifik dünyagörüşünün izlərini özündə qoruyub saxlayaraq günümüzdə çatdıran arxaik janrlar arasında xüsusi mövqeyə malikdir. Professor Azad Nəbiyev Azərbaycan folklorşünaslığının arxaik janrlar sistemində xüsusi yer tutan, hal- hazırda isə xalq arasında yaşamaqda olan alqış və qarğışları aşağıdakı kimi qruplaşdırmışdır:

1. Mərasimlərlə bağlı yaranan alqış və qarğışlar.
2. Məişətlə bağlı yaranan alqış və qarğışlar.
3. Mifoloji və dini təsəvvürlərin təsiri ilə yaranan alqış və qarğışlar [6,320].

a) Mərasimlərlə bağlı yaranan qarğışlar:

Mərasimlərlə bağlı yaranan qarğışlar digər arxaik janrlar kimi Azərbaycan xalqının ilkin mifoloji görüşlərinin məsuludur. Bu janrın yaranma tarixi çox qədimdir. Arxaik janr kimi qarğışların yaranması bəşər sivilizasiyası tarixində yazıyaqədərki dövrlə əlaqələndirilir. Mərasimlə bağlı söylənən qarğışlar indinin özündə belə çox geniş yayılmışdır. Qeyd edək ki, bu tip qarğışların böyük bir qismi mərasim ritualları ilə sıx bağlıdır. Məsələn:

Adın daşlara yazılsın.

Evində xeyrat qazanı asılsın.

Bəylik hamamında çimməyəsən.

Toyun yasa dönsün.

Qurbanlıq kəsməyəsən

Gəlinlik gərdəyinə girməyəsən.

Toyunu görməyəsən.

Bayramın qara gəlsin.

Qara yerə girəsən[6, 320].

b) Məişətlə bağlı yaranan qarğışlar:

Məişətlə bağlı yaranan qarğışlar digər arxaik janrlar kimi, Azərbaycan xalqının məişətindəki etnik xüsusiyyətləri, mərasim rituallarını, eyni zamanda onun məşğuliyyətini və yaşam tərzini də mühafizə edir. Söylədiyimiz kimi, xalqın məişət həyatının müxtəlif sahələrini əks etdirən əkinçiliklə, maldarlıqla, qoyunçuluqla və toxuculuqla bağlı yaranmış qarğışlar çoxluq təşkil edir. Məişət həyatı ilə əlaqədar söylənən qarğışlarda real təsəvvürlər əsas yer tutur. Məsələn:

*Taxtın yana çevrilsin!
Əyirdiyin ip boyuna ölçülsün!
Urvan göyə sovrulsun!
Ələyin ələnsin, xəlbirin göydə fırlansın!
Evində qazan asılmasın!
Səpdiyin cücərməsin!
Dənin xırmanda qalsın!
Əməyin bar verməsin!
Çörək atlı olsun, sən ayaqlı!
Qoyunun dölsüz qalsın!
Tövlən damazlığa həsrət qalsın!
Ovdan ovun, dovdan dovun üzülsün!* [6, 321]

c) Mifoloji təsəvvürlərin təsiri ilə yaranan qarğışlar.

Qədim insanlar həyatı dərk etdikcə təsəvvürlərində yaratdıqları ayrı-ayrı mifoloji obrazları fetişləşdirərək onlara inam bəsləmişlər. Zaman keçdikcə bu inanc və etiqatlar şifahi yaradıcılığın digər janrları kimi, qarğışlarda da özünü əks etdirmişdir. Bunların içərisində bəzən səma cisimləri ilə bağlı kosmoqonik məzmunlu qarğışlara da rast gəlinir. “Çox qədim dövrlərdən bəri od-ocağa göydən düşmüş günəş parçası kimi sitayiş edən qədim azərbaycanlıların ailə-məişətində od-ocaq hər zaman evin, ailənin birlik, xoşbəxtlik rəmzi hesab edilmişdir. Deməli, Günəş kultu kimi, Ay kultunun da çox qədim dövrlərdən bəri azərbaycanlıların inam və etiqadlarında mühüm yer tutmasını yazılı mənbələrlə yanaşı arxeoloji, tarixi-etnoqrafik məlumatlar da təsdiq edir. Azərbaycanın qədim diyarı Naxçıvanda aşkar edilmiş Gəmiqaya abidəsində tapılmış aypara formalı işarələr hələ tunc dövründə Azərbaycan tayfalarının Aya sitayiş etdiklərini göstərən maddi faktlardan biridir” [7,30]

*Səni görüm, oda düşəsən!
Heç üzünə gün doğmasın.
Görüm, səni od aparsın.
Gecələr Ayın, gündüzlər günün batsın!
Ağzına od düşsün.
Baxt ulduzun parlamasın!
Aydınlıq gecəyə həsrət qalasan.
Səni görüm, Gün üzünə həsrət qalasan!
Ayın mübarək üzün görməyəsen.
Ayın tutulsun!* [6, 322]

ç) Dini təsəvvürlərin təsiri ilə yaranan qarğışlar

Qeyd edək ki, mifoloji təsəvvürlərlə yanaşı, qarğışların müəyyən bir qismində də dini təsəvvürlər mühüm yer tutur. Belə ki, söylənən qarğışların həyata keçəcəyinə inanan qədim insanlar öncə inam bəslədikləri obrazlara- Allahın, onun peyğəmbərlərinin, imamların, övliyaların, din xadimlərinin və eyni zamanda müqəddəs ziyarətgahların, pirlərin də adlarını çəkmişlər. Məsələn:

*Allah canını alsın, hey!
Cəhənnəmə düşəsən!
Həzrət Əlinin qılıncına doğranasan!*

*Yalansa, Pir sənə qənim olsun!
Heç Tanrı köməyin olmasın!
Səni görüm Əzrayıla tuş gələsən!
Yalansa, Quran sənə qənim olsun!
İmam Hüseyin səni istəyinə çatdırmasın!* [6, 323]

Sözün magik gücünə inam və eləcə də etiqadın qüvvətli olduğu zamanlarda qədim insanlar qarğışın nahaq yerə söylənilməsi ilə böyük uğursuzluğun olacağını zənn etmişlər. Odur ki, belə halda tezliklə qarğışı geri götürməyə, bununla da, onun törədə biləcəyi qada-bəlanı sovuşdurmağa cəhd göstərmişlər. Qeyd edək ki, bu arxaik janrın izləri Azərbaycan xalq nağılları, qəhrəmanlıq və məhəbbət dastanları, habelə, canlı danışq dilində də bizə gəlib çatmışdır. Fikrimizi təsdiq etmək üçün “Kitabi- Dədə Qorqud” dastanının “Dirsə xan oğlu Buğac boyu”nda bu əski inamın izlərinə diqqət yetirək. Oğlunun nə səbəbə ovdan qayıtmadığını görən ana Dirsə xandan cavab ala bilməyərək, geri döndü. “Qatlanmadı, qırq incə qızı boyına aldı, bədəvi ata binüb, oğlancığın istəyi getdi. Qışda-yazda qarı-buzı əriməyən Qazılıq dağına gəldi çıxdı. Alçaqdan yuca yerlərə çapub çıxdı. Baqsa görsə bir dərənənin içinə qarğa-quzğun enər-çıqar, qonar- qalqar. Bədəvi atın ökcələdi, ol tərəfə yürüdü. Oğlanın anası oğlanın üstünə çapub çıqa gəldi. Baqsa görsə, oğlancığı alca qana bulaşmış yatur. Çağıruban oğlancuğuna soylar, görəlim, xanım, nə soylar:

*Aqar sənənin suların Qazılıq dağı,
Aqar kibi, aqmaz olsun!
Bitər sənənin otların, Qazlıq dağı,
Bitər ikən bitməz olsun!
Qaçar sənənin keyiklərin, Qazılıq dağı,
Qaçar ikən qaçmaz olsun, daşa dönsün!*

Böylə digəc oğlanın qulağına səs toqındı. Başın qaldırdı, yalabıdaq gözin açdı. Anasının yüzünə baqdı. Soylamış, görəlim, xanım, nə soylamış:

*Bərü gəlgi, aq südin əmdigim qadunim ana!
Ağ birçəklü, izzətlü, canım ana!
“Aqar” ayıda sularına qarğamağıl,
Qazılıq dağının günahı yoqdur
Bitərlidə otlarına qarğamağıl,
Qazılıq dağının suçu yoqdur.
Qarğar isən, babama qarğa,
Bu suç, bu günah babamdandır, - dedi.”* [8, 31-33]

“Dədə Qorqud” dastanından gətirdiyimiz bu nümunələr bir daha təsdiq edir ki, qədim insanlar ruhun varlığına inanmışlar. İnsanların qəlbində ruhun ölməzliyinə inam hissənin formalaşmasında **animizmlə** bağlı mifoloji görüşlərin az təsiri olmamışdır. Maraqlı cəhət bundadır ki, “Dədə Qorqud” qəhrəmanları bir ənənə olaraq söylənilən qarğışların onların həyatında həlledici rol oynamasına inanmışlar. Odur ki, belə halda tezliklə səhvi düzəltməyə, bununla da qarğışın törədəcəyi qada- bəlanı özlərindən sovuşdurmağa cəhd etmişlər.

Sözə olan güclü inam ibtidai insanların ilkin mifoloji dünyagörüşlərilə əlaqədardır. Eyni zamanda sözün təsir gücünə inam mifoloji düşüncənin əsas atributlarından sayılır. Mərhum folklorşünas alim İsrəfil Abbaslı Azərbaycan folklorunda arxaik janr kimi tanınan ovsun, yorum, dua-sayqı-alqış, bəddua-qarğış kimi ilkin folklor janrlarının yaranma yolları haqqında yazır: “Təbiətdə hökmranlıq edən ayrı-ayrı varlıqlara, sonralar isə ruhlara inam və onlara tapınma kimi ibtidai dini görüşlər meydana gəlmiş vaxtdan insan bu qüvvələrə qarşı mübarizə üsulları da axtarmış, beləliklə, rəngarəng poetik söz sisteminin – ovsun, yorum, dua-sayqı-alqış, bəddua-qarğış, and-aman, qəsəm kimi ilkin folklor janrlarının ortaya çıxmasına zəmin yaranmışdır” [5,387]. Min illər boyu onlar bu inama söykənərək, gerçək həyata deyil, məhz sözün qüdrətinə inanmışlar. Beləliklə, şüurlu fəaliyyətə başlayan qədim insanlar xeyir və şəər qüvvələrlə qarşılaşmalı olmuşlar.

Zaman keçdikcə onlar dərk etmişlər ki, xeyir qüvvələr onların həyat şəraitinin yaxşılaşdırılmasına xidmət edir, şər qüvvələr isə onların həyatına ölüm, bədbəxtlik və fəlakət gətirir. Bu səbəbdəndir ki, qarğışlar yaranma tarixi baxımından mənsub olduğu xalqın tarixi qədər qədim olan ozan- aşiq poeziyasında da işlənmişdir. Buna misal olaraq zəngin tarixi ənənəsi olan Göyçə aşiq poeziyasında leksikləşmiş arxaik janrlardan yetərincə istifadə olunmuşdur.

Göyçə aşiq mühitinin Miskin Abdal ocağından bəhrələnən, XIX əsr Azərbaycan aşiq sənətinin ustad sənətkarlarından biri də Qızılvəngli Aşiq Alıdır. El sənətkarının kamil bir ustad olduğunu sübut edən amillərdən biri də onun yüksək ustalıqla düzüb- qoşduğu tənisləridir. O da özündən sonra yetişən bir çox aşıqlara müqəddəs aşiq sənətinin incəliklərini öyrətmiş və kamil sənətkar kimi yetişməsində mühüm rol oynamışdır. Qeyd edək ki, ölməz el sənətkarı vaxtı ilə yaratmış olduğu bənzərsiz poeziya nümunələrində Azərbaycan folklorunun arxaik janrlarından sayılan **qarğışlardan** geniş istifadə etmişdir. Nümunəyə diqqət yetirək;

Dağ, dağ olmaz, qarsız ola,

Bağ, bağ olmaz, barsız ola.

Bir gözəl ki, arsız ola,

Dövrən onu xar eyləsin! [1, 26]

Aşiq poeziyasında davranış qaydalarına doğru əməl etmək, ədəb-ərkanı gözləmək müsbət mənəvi keyfiyyətlərdən sayılır. Ümumiyyətlə, insanın mənəvi keyfiyyətlərindən danışanda, sözlə əməlin birliyi, məsumluq, namus təmizliyi və ar gözləmək kimi əxlaqi dəyərlər tərənnüm edilir. İnsanların əxlaqi baxışları haqqında düşünən ustad aşiq mənəvi dəyərlərin kamilliyi üçün yenə də tərbiyənin cəmiyyətdə vacibliyi məsələsini ön plana çəkir:

Bir gözəl ki, arsız ola,

Dövrən onu xar eyləsin!

Deməli, buradan belə bir nəticəyə gələ bilərik ki, əxlaq qaydalarına riayət eləyənlərlə yanaşı, bu qaydaları pozanlar, onlara məsuliyyətsiz yanaşanlar da vardır. Aşiq tərəfindən edilən bu qarğış əxlaq və mənəviyyətə nankorluq edən qadın və qızlara ünvanlanıb. Bu qarğışla onlara öz nifrətini ifadə edir. **“Dövrən onu xar eyləsin”** qarğışının xalq arasında işlənən variantları çoxdur. Məsələn: **“xalqın gözündə ucalmayasan,” el içində xar olasan, “xalqın qarğışına tuş gələsən,” arsızın yeri cəhənnəmdir, arsız adam gorsuz olar,” arını atan, namusunu da atar,” “arsız hara, namus hara”**

Hər kəs bu dünyanı fani bilməsə,

Həm savabı, həm üsyanı bilməsə,

Namusu gözləyib, nanı bilməsə,

Əli Zülfüqarı kəssin belini! [2,82]

Uca tanrının biz insanlara əvəzsiz bəxşişi olan söz adlı sərvətindən milyon illərdir ki, bəşər övladı möhtəşəm sənət abidələri yaratmaqdadır. İndiyədək yaradılan bu möhtəşəm, möcüzəli söz saraylarından birinin də memarı, qüdrətli el sənətkarı, haqq aşiqi Dədə Ələsgərdir. Ələsgər qeyri-adi istedadı ilə istər aşiq yaradıcılığına, istərsə də söz sənətinə yeniliklər gətirmişdir. Zəngin yaradıcılığa malik olan ustad sələfləri kimi aşiq şeirinin müxtəlif şəkillərinə müraciət etmiş və yüksək sənətkarlıq nümunələri yaratmağa nail olmuşdur. Qeyd edək ki, Qızılvəngli Aşiq Alıdan kamil ustalıq dərsi alan, hələ sağlığında ikən “Dədə” statusu almış Aşiq Ələsgər qəlbən haqqa bağlı bir sənətkar olmuşdur. Özünün söylədiyi kimi:

“Həqiqətdən dərslə almışam,

Şəriətdən söz qanam”.

–deyən aşığın bir daha haqqa qəlbən tapındığını sübut etmirmi? Hər zaman etdiyi diləyi yerinə yetən, qarğışı yayınmayan və böyük iman sahibi olan Aşiq Ələsgəri təsadüfi deyildir ki, xalq arasında “haqq aşığı” deyə çağırıbmışlar. Ulu Tanrının bizlərə bəxş etdiyi söz adlı bir “varlığın” gücünə və hikmətinə inandığı üçün, onun bənzərsiz poetik irsinə daha çox müraciət edirik. Bu, təbiidir.

Dünyaca məşhur olan Dədə Ələsgərdən gətirdiyimiz bu poetik nümunənin mövzusu dini-tarixi mövzudadır. Məlumdur ki, ağız ədəbiyyatında istifadə olunan qarğışların müəyyən bir qismi də dini təsəvvüflərlə bağlıdır. Edilən bu tipli qarğışlarda Allahın, İmamların və din xadimlərinin müqəddəs adlarına müraciət edən insanlar qarğışlarının həyata keçməsi üçün onlara xitab etmişlər. Aşiq Ələsgər insanları maddiyyat arxasınca qaçmamağa çağırır. Çünki yaşadığımız bu ömür müvəqqətidir. O, məsləhət görür ki, savab işlərlə məşğul olub, namusla yaşamağa üstünlük versinlər. Əgər kimsə bu yolla getməsə, “Əli Zülfüqarı kəssin belini”– deyər, qarğış edir. Onun başqa şeirlərinə də bu ruh hakimdir:

*Nakəs müxənnətin boynu vurulsun,
Vay düşsün evinə, şivən qurulsun,
Məhərrəmin oğlanları qırılsın,
Qalmasın yurdunda nişana!- dedi. [2,182]*

Zöhrə ilə Aşiq Ələsgərin deyişməsindən nümunə gətirdiyimiz bu poetik parçadan bizə aydın olur ki, sevgilisi Səhrəbanının zorla əlindən alınması Ələsgərə çox güclü təsir göstərmişdir. Bu məcburi ayrılığın ağır-acısını böyük sarsıntı ilə qarşılayan aşığın pullu Məhərrəmə və onun digər ailə üzvlərinə qarşı söylədiyi bu sört qarğışlar şübhəsiz ki, sonsuz nifrətin nəticəsi idi. Bu poetik nümunədə verilmiş qarğışların el arasında işlənən variantlarına nəzər salaq; ikinci misrada işlənmiş “**vay düşsün evinə, şivən qurulsun**” qarğışının xalq arasında işlənən variantları çoxdur: “**evinə vay düşsün,**” “**evində vayına oturum,**” “**vay səndən ötməsin,**” “**vaydan başın açılmasın,**” “**görüm səni vaygünlü olasan**” və s. “**Oğlanları qırılsın**” qarğışının xalq arasında variantı belədir, “**oğlun-uşağın ölsün,**” “**oğlun evlik olmasın,**” yaxud “**yurdunda şivən qopsun,**” “**şülənin şivəninə qarışsın**” və s. “**Qalmasın yurdunda nişana**” qarğışının isə xalq arasında işlənən variantları belədir: “**yurdun- yuvan dağılsın,**” **nişanasız öləsən,** “**izin itsin, heç nişanan da qalmasın**” və s.

Alqışlar kimi qarğışlar da daşdıqları müxtəlif mənə çalarına görə insan həyatının bir çox sahələrini əhatə edir. Yuxarıda təhlil etdiyimiz poetik nümunədəki qarğışlar daşdığı məzmunə görə məişətlə bağlı yaranan qarğışlardır. Məişət həyatı ilə bağlı söylənilən qarğışlar real təsəvvürlərə söykənir.

Aşiq Ələsgər ocağının yetirdiyi onlarla istedadlı saz-söz ustaları içərisində Aşiq Nəcəf xüsusi yer tutur. O, bir yaradıcı aşiq kimi, ustadnamələri ilə çox məşhurdur. Bildiyimiz kimi, Azərbaycan aşiq poeziyası nəinki mövzu, ideya və məzmun zənginliyi, habelə şəkli xüsusiyyətləri ilə də çoxçeşiddlidir. Təbiidir ki, Ələsgər məkdəbi keçmiş Nəcəf yaradıcı ustad aşiq kimi öz fitri istedad və bacarığına söykənərək bir çox aşiq şeiri şəkillərində uğurlu əsərlər (qoşma, təniz, gəraylı, divani və müxəmməslər) yaratmağa müvəffəq olmuşdur. Belə ki, Aşiq Nəcəfin yaradıcılığında Azərbaycan xalq ədəbiyyatının arxaik janrlarından olan qarğışlardan geniş şəkildə istifadə edilmişdir. Ustad aşığın “Lənət” rədifli qoşma- ustadnaməsində işlətdiyi qarğış çoxçalarlı poetik xüsusiyyəti ilə seçilir:

*Nəcəf deyər, budu sözüümün düzü,
Öluncə gülməsin paxılın üzü.
Bir mərd ola bilməz namərdin yüzü
Nakəsin yolunu tutana lənət! [6,79]*

Ustadnamənin üçüncü bəndinin ikinci misrasındakı “**öluncə gülməsin paxılın üzü**” qarğışının xalq arasında işlənən variantı belədir: “**görüm, heç onun üzü gülməsin,**” “**paxıl, üzün gülməsin,**” “**öluncə ağ gün görmə,**” “**səni görüm, gülüş üzünə həsrət qalasan, paxılsan, üzün gülməz**” və s. Təhlilə cəlb etdiyimiz poetik parçanın dördüncü misrasında işlənən “**nakəsin yolunu tutana lənət**” qarğışının xalq arasında istifadə olunan variantları bunlardır; “**nəhlətə gələsən, görüm səni,**” “**min nəhlət gəlsin sənə, ay pis adam,**” “**nəhlətlik oğlu nəhlətlik,**” “**nəhlət gəlsin, sənəin əsli-soyuna**” və s.

Aşiq Ələsgər ocağının yetirmiş olduğu istedadlı şair- aşıqlardan biri də Novrəs İmandır. O, gənc yaşlarından bu sənətlə məşğul olmağa başlamış və tez bir zamanda xalq içərisində ustad aşiq

kimi məşhurlaşmışdır. Qeyd edək ki, Novrəs İman dini mövzuda yazmış olduğu qoşma və divaniləri onun zəngin poetik yaradıcılığında xüsusi önəm təşkil edir. Bədahətən şeir demək qabiliyyətinə malik olan el sənətkarı aşığı şeirinin müxtəlif şəkillərinə müraciət edərək təkrarsız sənət inciləri yaratmağa müvəffəq olmuşdur.

*Novrəs İman haqdan istər payını,
Haqq götürsün müxənnəti, xayını!
Yemə çörəyini, içmə çayını,
Namərd süfrəsində ağı görünür.* [9,57]

Qoşmanın ikinci bəndində istifadə edilmiş **“haqq götürsün müxənnəti, xayını”** qarğıışı birbaşa dini təsəvvürlərlə bağlıdır. Çünki qarğıış edilərkən, dini mənə daşıyan mücərrəd “varlığa”-Allaha üz tutaraq pis niyyətlə edilən diləyin yəni qarğıışın həyata keçməsi istənilir. Bu onu göstərir ki, qədim insanlar (yazıyaqədərki dövr nəzərdə tutulur) etdikləri qarğıışların yerinə yetməsinə inanırdılar. Yuxarıda göstərilən poetik qarğıışın xalq arasında işlənmiş formaları belədir: **“haqq sənə qənim olsun, namərd oğlu namərd,” “haqq dayağın olmasın sənin, a xayın,” “səni görüm, yox olasan, aravuran müxənnət”** və s.

Göründüyü kimi, Göyçə Aşığı poeziyasının qüdrətli nümayəndələri xalq düşüncəsinə və xalq deyimlərinə dərinlən bələd olmuşlar. Onlar bu dəyərli folklor örnəklərindən yetərincə faydalanaraq, öz şeirlərinin daha xəlqi və koloritli olmasına çalışmışlar.

Elmi yeniliyi: Elmi araşdırmaya cəlb olunan qarğıışlar arxaik janr kimi mənsub olduğu xalqın yaratmış olduğu zəngin mənəvi mədəniyyətin tərkib hissəsi kimi çox qiymətlidir. Odur ki, məşhur Göyçə aşığılarından Aşığı Alının, Aşığı Ələsgərin, Aşığı Novrəs İmanın və Aşığı Nəcəfin yaradıcılığında istifadə olunmuş qarğıışların xalq arasında yaşamaqda olan variantları qarşılaşdırılaraq, ilk dəfədir ki, tədqiqat obyektini kimi götürülür.

Təbiiqi əhəmiyyəti: Məqalə aşığı poeziyası araşdırıcıları üçün dəyərli və maraqlı bir mənbədir. Bu mənbədən ali məktəb tələbələri, magistrantlar mühazirə və seminar məşğələlərində istifadə edə bilərlər.

ƏDƏBİYYAT

1. Aşığı Alı. Əsərləri. Tərtib edən: Hüseyn İsmayılov. Bakı: Avrasiya press, 2006, 190 s.
2. Aşığı Ələsgər. Tərtib edən: İslam Ələsgər. Bakı: Şərq- Qərb, 2004, 399 s.
3. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Altı cildə I cild. Bakı: Elm, 2004, 760 s.
4. Abdulla B. Azərbaycan mərasim folkloru. Bakı: Qismət, 2005, 208 s.
5. Abbaslı İ. Folklorşünaslıq axtarışları. 2 cildə. I cild, Bakı: Nurlan, 2009, 512 s.
6. “Kitabi- Dədə Qorqud.” Əsil və sadələşdirilmiş mətnlər. Bakı: Öndər, 2004, 376 s.
7. Qurbanov N. Azərbaycan folklorunda mifoloji- kosmoqonik görüşlər. Bakı: Afpoli Qraf, 2011, 143 s.
8. Nəbiyev A. Azərbaycan xalq ədəbiyyatı. 2 cildə, I cild Bakı: Turan, 2002, 678 s.
9. Novrəs İ. Tərtib edən: İslam Ələsgər. Bakı: Səda, 2004, 200 s.

РЕЗЮМЕ

ОТРАЖЕНИЕ АРХАИЧЕСКИХ ЖАНРОВ В ПОЭЗИИ АШУГОВ МЕСТНОСТИ ГЕЙЧА. ПРОКЛЯТИЯ.

Искендеров Б.А.

Ключевые слова: Гейча, фольклор, молитвы и проклятия.

Будучи вовлеченными в научные исследования в качестве исследуемого объекта, в статье молитвы и проклятия считаются очень ценными, как часть историко-мифологического мышления и духовной культуры Азербайджанского народа. Проклятия,

используемые в ашугской поэзии мастерами-ашугами Гейчи, исследованы с выявлениями новых поэтических и стилистических качеств.

SUMMARY
THE UFLECTION OF ARCHAIC CENTRE IN THE GOYCHE ASHIQ POETRY
Isgandarov B.A.

Key words: *Goycha, folklore, prayers and curses.*

Being involved the scientific research as an investigational object in the article, prayers and curses are considered to be very valuable as a part of historical- mythological thinking and spiritual culture of Azerbaijani people. Curses used in the literary activity of various master ashugs in Goycha ashug poetry, were revealed with their new poetic stylistic qualities.

Daxil olma tarixi:	İlkin variant	07.06.2016
	Son variant	27.09.2016